

ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ

GROUNDS FOR ACQUISITION OF THE PROPERTY RIGHT
BY THE TERRITORIAL COMMUNITY

Дем'янчук І.Р., аспірант

*Науково-дослідний інститут приватного права та підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена аналізу передбачених законодавством України підстав набуття права власності територіальними громадами з позиції їх поділу на загальні і спеціальні. До загальних підстав набуття права комунальної власності віднесено такі, як, виготовлення нової речі, переробка речі, договір, спадкування за заповітом, тощо. Спеціальні підстави набуття права комунальної власності поділено на дві підгрупи: 1) спільні підстави набуття права державної та комунальної власності; 2) виключні підстави набуття права комунальної власності. Серед спеціальних підстав, що належать до першої підгрупи, проаналізовано такі, як передача об'єктів права державної та комунальної власності, відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів. До виключних підстав набуття права власності територіальних громад віднесено набуття права власності на безхазяйну нерухому річ, набуття права власності на знахідку за певних умов, набуття права власності на бездоглядну домашню тварину за певних умов, визнання спадщини відумерлою, правонаступництво у разі об'єднання кількох територіальних громад в одну територіальну громаду або приєднання територіальної громади до об'єднаної територіальної громади. Зроблено висновок, що з позиції цивільного права сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів є підставою набуття права державної чи комунальної власності. Звернуто увагу на те, що правове регулювання набуття у власність територіальної громади права власності на безхазяйне майно, враховуючи положення ст. 4 ЦК України, мало би здійснюватися єдиним нормативно-правовим актом однаково на всій території України. В контексті питання про вплив реформи децентралізації на правовий режим спільного майна територіальних громад району зазначено, що у разі, якщо в межах району створено кілька об'єднаних територіальних громад, то майно, що перебуває в управлінні районної ради, є спільною власністю цих об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: право комунальної власності, територіальна громада, підстави набуття права власності, безхазяйна річ, відумерла спадщина.

The article is devoted to the analysis of the grounds for the acquisition of property right by the territorial community, provided by the legislation of Ukraine, from the point of view of their division into general and special. The general grounds for acquiring the right to municipal property include such things as making a new thing, processing a thing, a contract, inheritance by will, etc.). Special grounds for acquiring the right of municipal property are divided into two subgroups: 1) common grounds for acquiring the right of state and municipal property; 2) exclusive grounds for acquiring the right of municipal property. Among the special grounds belonging to the first subgroup, such as the transfer of objects of state and communal ownership, alienation of land parcels, other objects of real estate located on them, which are in private ownership, for public needs or for reasons of public necessity, payment of taxes, fees and other mandatory payments to the budgets. The exclusive grounds for acquiring the right of ownership of territorial communities include the acquisition of ownership of an ownerless immovable object, the acquisition of the right of ownership of a find under certain conditions, the acquisition of the right of ownership of an abandoned domestic animal under certain conditions, the recognition of inheritance as escheat, legal succession in the event of a merger of several territorial communities into a united territorial community or the joining of a territorial community to a united territorial community. It was concluded that from the civil law-regulation point of view the payment of taxes, fees and other mandatory payments to budgets is the basis for acquiring the right to state or communal property. Attention is drawn to the fact that the legal regulation of the acquisition of ownership rights to ownerless property by a territorial community, taking into account the provisions of Art. 4 of the Civil Code of Ukraine, should be implemented by a single normative legal act equally throughout the territory of Ukraine. It is stated that if several united territorial communities are created within the same district, then the property under the management of the district council is the joint property of these united territorial communities.

Key words: right of the municipal property, territorial community, grounds for acquisition of the property right, ownerless thing, escheat inheritance.

Актуальність. Територіальні громади, відповідно до ст. 2 Цивільного кодексу України [1] (далі – ЦК України), є учасниками цивільних відносин, а за ст. 318 ЦК України вони віднесені до суб'єктів права власності. Як і будь-яке суб'єктивне цивільне право, право власності виникає з певних підстав. У цьому відношенні становить інтерес питання щодо визначення кола підстав набуття права власності територіальною громадою, їх класифікації та розмежування. Ці питання є актуальними є лише у теоретичному, але і в практичному відношенні, оскільки в судовій практиці неодноразово виникають проблеми що застосування норм права, які регулюють набуття права комунальної власності. Крім того, теоретична розробка цього питання є затребуваною в умовах рекодифікації цивільного законодавства, яка поза сумнівом торкнеться положень Книги 3 ЦК України, у тому числі і в частині підстав набуття права власності.

Мета. Аналіз теоретичних та практичних проблем щодо підстав набуття права власності територіальними громадами, їх класифікації та розмежування.

Стан дослідження. Проблеми набуття права комунальної власності торкалися у своїх роботах такі науковці, як І. О. Бондаренко, Т. В. Волинець, О. В. Дзера, Р. В. Крупник, Л. А. Музика, О. О. Первомайський, Н. С. Соловей, Я. М. Шевченко та ін.

Виклад основного матеріалу. Підстави набуття права комунальної власності одержують своє законодавче закріплення, насамперед, у ЦК України (глава 24, ст.ст. 350, 351, 1222, 1277 ЦК України). Крім того, окремі підстави набуття територіальною громадою права власності врегульовані на рівні спеціальних законодавчих актів (Земельний кодекс України [2], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» [4] та ін.).

При цьому варто зробити важливе застереження, що ЦК України не містить регулювання окремо державної, комунальної та приватної власності, в тому числі стосовно підстав набуття права власності. Концептуально положення Розділу I Книги 3 Кодексу базуються на конституційній нормі щодо рівності усіх суб'єктів права влас-

ності перед законом. Тому глава 24 ЦК України, закріплюючи підстави набуття права власності, формулює їх без прив'язки до конкретних форм власності. Коментуючи положення цієї глави кодексу, Я. М. Шевченко зазначила, що визначені в Кодексі способи набуття права власності стосуються всіх форм права власності [5, с. 258].

Дійсно, за більшістю з передбачених у цій главі підстав можуть набувати право власності різні учасники цивільних відносин. Водночас, як справедливо зазначено в літературі, серед підстав виникнення права власності є й такі, які притаманні лише певній формі власності (конфіскація, приватизація) [6, с. 430]. У зв'язку із цим, у цивільно-правовій доктрині поширення є поділ підстав набуття права власності за сферою їх застосування на загальні (універсальні) і спеціальні [7, с. 659; 8, с. 443–444].

У дослідженнях, присвячених питанням права комунальної власності теж виділяються загальні та спеціальні підстави набуття цього права.

До прикладу, О. О. Первомайський зазначає, що право власності територіальних громад може виникати:

- на загальних цивільно-правових підставах: а) створення об'єктів власності (ст. 331 ЦК України); б) перероблення речі (ст. 332 ЦК України); в) придбання за договорами купівлі-продажу, дарування, міни та ін. (ст. 334 ЦК України); г) прийняття спадщини;

- на спеціальних підставах: а) набуття права власності на безхазяйну річ (ст. 335 ЦК України); б) знахідка (ст. 338 ЦК України); в) примусове відчуження об'єктів права власності приватних осіб з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб; г) визнання майна безгосподарним (ст. 335 ЦК України); г) набуття права власності на відумерле майно (ст. 1277 ЦК України); д) передача об'єктів права державної власності в комунальну власність тощо [9, с. 123].

Схожу позицію поділяє Н. С. Соловей, яка хоч і зауважує, що підстави набуття права комунальної власності відрізняються від загального переліку підстав набуття права власності, що встановлені у ЦК України, проте далі пише, що підстави набуття права комунальної власності можна поділити на дві групи: загальні підстави (правочин) та спеціальні підстави (набуття права власності на безхазяйну річ, знахідку відумерле майно) [10, с. 9].

У цьому відношенні слід зазначити, що у ч. 2 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

Спираючись на наведену норму закону, значна частина дослідників у своїх роботах наводять перелічені у ч. 2 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» підстави набуття права комунальної власності, розбиваючи їх на окремі позиції: 1) передавання у комунальну власність майна держави; 2) передавання у комунальну власність майна, що належить приватним суб'єктам (юридичним, фізичним особам); 3) створення майна органами місцевого самоврядування; 4) придбання майна органами місцевого самоврядування, зокрема в порядку переходу прав на безхазяйну річ, знахідку, відумерле майно [10, с. 9; 11, с. 136]. Деякі автори пропонують доповнити коло підстав набуття права комунальної власності наступними: 1) створення майна безпосередньо територіальними громадами чи об'єднаними територіальними громадами; 2) набуття на підставі правочину майна, інших об'єктів права комунальної власності безпосередньо територіальними громадами чи об'єднаними територіальними громадами; 3) передача майна територіальної громадою у власність об'єднаних територіальних громад; 4) та з інших підстав [12, с. 100; 13, с. 66–67].

Отже, як бачимо, в літературі існують неоднакові підходи до визначення кола підстав набуття права комунальної власності. На нашу думку, при вирішенні даного питання варто керуватися, насамперед, положеннями ЦК України як основного акту цивільного законодавства. Більшість закріплених ЦК України підстав набуття права власності є загальними, а тому можуть слугувати підставами набуття права власності будь-яким учасником цивільних відносин, у тім числі територіальною громадою (виготовлення нової речі – ст. 331 ЦК України, переробка речі – ст. 332 ЦК України, договір – ст. 334 ЦК України, спадкування за заповітом – ст.ст. 1216, 1222 ЦК України, тощо).

Спеціальні підстави набуття права комунальної власності доцільно розділити на дві підгрупи: 1) спільні підстави набуття права державної та комунальної власності; 2) виключні підстави набуття права комунальної власності.

Такий поділ обумовлений тим, що в законодавстві України закріплено низку підстав набуття права власності, які, з одного боку, є спеціальними, оскільки стосуються не всіх категорій учасників цивільних відносин, але, з іншого боку, можуть слугувати підставами набуття як права комунальної власності, так і права державної власності. Іншими словами, можна вести мову про спільні для державної та комунальної власності підстави набуття права.

До підстав набуття права власності, які є спільними для державної та комунальної власності, можна віднести такі:

1) Передавання об'єктів права державної власності в комунальну власність і навпаки. Законодавчим підґрунтям цієї підстави набуття права державної та комунальної власності є Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності». Щодо набуття в такий спосіб права державної та комунальної власності на земельні ділянки, то це врегульовано Земельним кодексом України (ст. 117). В літературі зроблено правильний висновок про те, що передача державного та комунального майна із власності держави до власності територіальної громади чи навпаки не є цивільно-правовим правочинном [14, с. 15]. В даному випадку підставою набуття права комунальної власності не є договір дарування чи міни – таке право виникає на підставі юридичного складу, який охоплює рішення відповідного органу державної влади про передачу державного майна в комунальну власність, згоду органу місцевого самоврядування на передавання в комунальну власність відповідного майна, підписання акту приймання-передачі. Для об'єктів нерухомого майна, речові права на які підлягають державній реєстрації, для переходу права власності до територіальної громади вимагається також здійснення державної реєстрації права власності відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [15]. При цьому варто наголосити на тому, що Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [16] теж розглядає передачу державного та комунального майна в якості самостійної підстави реєстрації права власності (п. 62).

2) Відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. У ЦК України відповідні положення містяться у главі 25, яка регулює припинення права власності (ст.ст. 350, 351 ЦК України). Більш детальне регулювання здійснюється Законом України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» [17]. Відповідно до цього закону, відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності – перехід права

власності на земельні ділянки, інші об'єкти нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб, за плату в державну чи комунальну власність шляхом їх викупу чи примусового відчуження для потреб держави, територіальної громади, суспільства в цілому. Отже, у ст.ст. 350, 351 ЦК України йдеться, з одного боку, про припинення права власності на земельні ділянки та розташовані на них об'єкти нерухомого майна, і, з іншого боку, про підставу набуття права власності на це майно державою або територіальною громадою. В даному випадку, як зазначає Р. В. Крупник, викуп земельної ділянки для суспільних потреб відбувається шляхом укладення між відповідним органом публічної влади та власником земельної ділянки договору відчуження цієї ділянки (купівля-продаж або міна), тоді як примусове відчуження земельної ділянки відбувається на підставі рішення суду [18, с. 76].

3) Сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету. Фінансовою основою функціонування держави та територіальних громад, виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування покладених на них завдань і функцій є кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, відповідно. Сплачуючи податки, збори чи інші обов'язкові платежі до бюджету, платник податків (фізична особа чи юридична особа) виконує свій обов'язок публічно-правового характеру. Отже, як такі суспільні відносини щодо сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету є публічними, регулюються нормами бюджетного, податкового, митного та іншого подібного законодавства та не є предметом цивільно-правового регулювання (ч. 2 ст. 1 ЦК України). Водночас, самі кошти, сплачені фізичними та юридичними особами у вигляді податків, зборів та інших обов'язкових платежів до відповідного бюджету, стають державною чи комунальною власністю. Щодо останньої, то відповідно до ст. 140 Конституції України, ст.ст. 16, 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», доходи місцевих бюджетів є комунальною власністю територіальних громад. Тобто з позиції цивільного права сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів є підставою набуття права державної чи комунальної власності.

Другу підгрупу спеціальних підстав набуття права комунальної власності становлять ті, на підставі яких може виникати виключно право комунальної власності. До таких підстав належать наступні:

1) Набуття права власності на безхазяйну нерухому річ. Відповідно до ст. 335 ЦК України, набуття права комунальної власності на безхазяйне нерухоме майно передбачає наступний порядок: а) звернення органу місцевого самоврядування, на території якого розміщена безхазяйна нерухомо річ, до органу, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, із заявою про взяття її на облік; б) взяття органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, безхазяйної нерухомої речі на облік; в) оголошення у друкованих засобах масової інформації про взяття безхазяйної нерухомої речі на облік; г) сплив одного року з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі; г) звернення органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, до суду із заявою в порядку окремого провадження про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність; Станом на сьогодні набула поширення практика більш детального регулювання питань набуття безхазяйного нерухомого майна у комунальну власність на місцевому рівні шляхом затвердження органами місцевого самоврядування положень про порядок виявлення, обліку та набуття в комунальну власність безхазяйного майна. З цього приводу варто зауважити, що така практика не зовсім відповідає ст. 4 ЦК України, від-

повідно до якої акти органів місцевого самоврядування не віднесені до актів цивільного законодавства. До того ж, подібні акти іноді приймаються без урахування положень ЦК України. Наприклад, у затверженому Виконавчим комітетом Тернопільської міської ради Порядку взяття на облік безхазяйних рухомих речей та прийняття таких речей у комунальну власність територіальної громади Тернополя передбачено, що після шести місяців з дня взяття на облік безхазяйного рухомого майна, відповідне управління звертається в суд із заявою про передачу об'єкта у комунальну власність територіальної громади Тернополя [19]. В даному випадку не враховано, що відповідно до ст. 335 ЦК України, встановлений її ч. 2 судовий порядок передавання безхазяйних рухомих речей у комунальну власність на рухомі речі не поширюється. Вважаємо, що набуття у власність територіальної громади права власності на безхазяйне майно, враховуючи ст. 4 ЦК України, мало би регулюватися єдиним нормативно-правовим актом однаково на всій території України.

2) Набуття права власності на знахідку за певних умов. Відповідно до загального правила, передбаченого ст. 338 ЦК України, право власності на загублену річ у випадках, передбачених ч. 1 цієї статті, набуває особа, яка її знайшла. Водночас, згідно з ч. 2 цієї ж статті, якщо особа, яка знайшла загублену річ, подасть органу місцевого самоврядування письмову заяву про відмову від набуття права власності на неї, ця річ переходить у власність територіальної громади. Стосовно транспортних засобів територіальна громада може набути право власності на грошові кошти, отримані від продажу знайденого на її території транспортного засобу за умови, що колишній власник протягом трьох років транспортного засобу не вимагатиме передавання йому суми виторгу.

3) Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину за певних умов. Статтею 341 ЦК України передбачено схожі умови набуття територіальною громадою права власності на бездоглядну домашню тварину, що і для знахідки – передбачене загальне правило про набуття права власності по спливу відповідних строків особою, в якій вона була на утриманні та в користуванні, а в разі відмови останньої від набуття права власності бездоглядна домашня тварина переходить в комунальну власність територіальної громади, на території якої її було виявлено.

4) Визнання спадщини відумерлою. Відповідно до ст. 1277 ЦК України, у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, а якщо до складу спадщини входить нерухоме майно – за його місцезнаходженням, зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою. Така заява подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини і розглядається судом в порядку окремого провадження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини, а нерухоме майно – за його місцезнаходженням. В судовій практиці актуальним є питання розмежування даної підстави набуття права комунальної власності і набуття права власності на безхазяйну нерухому річ. На це звернув увагу свого часу ще Верховний Суд України, зазначивши, що застосування до відумерлої спадщини ст. 335 ЦК порушує норми як матеріального, так і процесуального права. По-перше, ч. 4 ст. 1277 ЦК передбачено, що територіальна громада, яка стала власником відумерлого майна, зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до ст. 1231 цього Кодексу. А по-друге, розгляд зазначених категорій справ регулюється різними главами ЦПК, і закон передбачає різне визначення підсудності зазначених справ: про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну

власність заява подається до суду за місцезнаходженням цієї речі, а про визнання спадщини відумерлої – за місцем відкриття спадщини [20]. Ще однією проблемою у судовій практиці стало визначення того, яким кодексом слід керуватися – чинним ЦК України чи ЦК УРСР 1963 р. при вирішенні відповідних спорів. В одній зі справ Волочиська міська об'єднана територіальна громада в особі Волочиської міської ради звернулася із заявою про визнання спадщини відумерлою та передачу нерухомого майна в комунальну власність. Суди встановлено, що спадщина відкрилася у 1996 році. Виходячи з цього, у постанові Верховного Суду зазначено, що оскільки в ч. 1 ст. 555 ЦК УРСР закріплювався автоматичний перехід спадщини до держави, та існував строк 6 місяців для прийняття спадщини іншими спадкоємцями, то абз. 2 п. 5 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України може застосовуватися тільки, якщо спадщина відкрилась після 01 липня 2003 року, проте не була прийнята ніким зі спадкоємців, що мали право спадкування відповідно до норм ЦК УРСР. За таких обставин, суди зробили обґрунтований висновок, що до спірних відносин підлягають застосуванню норми матеріального закону, чинного на час відкриття спадщини, а саме ЦК УРСР, яким не передбачалась можливість визнання спадщини відумерлою, оскільки після смерті спадкодавця протягом шестимісячного строку для прийняття спадщини ніхто спадщину не прийняв, то відповідно до статті 555 ЦК УРСР спадкове майно за правом спадкоємства перейшло до держави. Тому суди правильно відмовили у задоволенні заяви [21].

5) правонаступництво у разі об'єднання кількох територіальних громад в одну територіальну громаду або приєднання територіальної громади до об'єднаної територіальної громади. Дана спеціальна підстава набуття права комунальної власності виникла у зв'язку із прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [22] та реформою децентралізації і утворенням об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Відповідно до ч. 3 ст. 8 вказаного закону, об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою. Згідно з ч. 3 ст. 8³ Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади, з дня припинення повноважень сільською, селищною радою територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади. Одним із актуальних питань у зв'язку із цим є правовий режим спільного майна територіальних громад району. Законодавче регулювання існує лише для ситуації, коли всі територіальні громади в межах

району об'єдналися в одну ОТГ. В такому разі, відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», все майно спільної власності територіальних громад такого району є комунальною власністю об'єднаної територіальної громади з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою. Водночас, неврегульованою є ситуація, коли всі територіальні громади одного району об'єдналися в кілька ОТГ. В літературі на це питання вже зверталася увага [13, с. 68]. На нашу думку, в даному випадку доцільно керуватися тим, що трансформації спільної власності територіальних громад району у власність однієї об'єднаної ОТГ, як це має місце у випадку об'єднання всіх територіальних громад району в одну ОТГ, в даному випадку не відбувається. Якщо в межах району створено кілька ОТГ, то майно, що перебуває в управлінні районної ради, зберігає правовий режим спільного майна. Але якщо до об'єднання це було спільним майном усіх територіальних громад району, то після створення кількох ОТГ таке майно буде спільною власністю цих ОТГ.

Висновки. Проведений вище аналіз підстав набуття права власності територіальних громад дозволяє зробити такі висновки:

- підстави набуття права власності територіальних громад доцільно класифікувати на загальні і спеціальні. У свою чергу, спеціальні підстави варто поділяти на дві підгрупи: 1) спільні підстави набуття права державної та комунальної власності (передача об'єктів права державної та комунальної власності, відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів); 2) виключні підстави набуття права комунальної власності (набуття права власності на безхазяйну нерухому річ, набуття права власності на знахідку за певних умов, набуття права власності на бездоглядну домашню тварину за певних умов, визнання спадщини відумерлою, правонаступництво у разі об'єднання кількох територіальних громад в одну територіальну громаду або приєднання територіальної громади до об'єднаної територіальної громади);
- з позиції цивільного права сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів є підставою набуття права державної чи комунальної власності;
- правове регулювання набуття у власність територіальної громади права власності на безхазяйне майно, враховуючи положення ст. 4 ЦК України, мало би здійснюватися єдиним нормативно-правовим актом однаково на всій території України;
- у разі, якщо в межах району створено кілька ОТГ, то майно, що перебуває в управлінні районної ради, є спільною власністю цих ОТГ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
4. Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» від 03.03.1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 228.
5. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. Київ: Істина, 2004. 928 с.
6. Цивільний кодекс України: постатейний коментар у двох частинах. Частина 1. / кер. авт. кол. та відп. ред. проф. А. С. Довгерт, проф. Н. С. Кузнєцова. Київ: Юстініан, 2005. 680 с.
7. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
8. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків: Право, 2011. Т. 1. 656 с.
9. Первомайський О. О. Участь територіальних публічно-правових утворень в цивільних відносинах: проблеми теорії і практики: монографія. Київ: Ред. журн. «Право України», 2013. 196 с.
10. Соловей Н. С. Право комунальної власності в Україні: цивільно-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків: ХНУВС, 2017. 19 с.

11. Мельник О. Г., Сімакова С. І. Комунальна власність як матеріальна основа для добробуту територіальної громади в умовах сталого регіонального розвитку в Україні. *Право та державне управління*. 2019. № 1 (34). Том 2. С. 134–139.
12. Волинець Т. В. Підстави набуття права комунальної власності територіальними громадами. *Європейські перспективи*. 2016. № 2. С. 99–104.
13. Черевко П. П. Правові аспекти передачі майна територіальною громадою у власність об'єднаних територіальних громад. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 66–68.
14. Первомайський О. О. Участь територіальної громади в цивільних правовідносинах: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Харків: НЮА ім. Я. Мудрого, 2003. 19 с.
15. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 553.
16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 25 грудня 2015 р. № 1127. *Офіційний вісник України*. 2016. № 2. Ст. 108.
17. Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17.11.2009 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 1. Ст. 2.
18. Крупник Р. В. Охорона і захист майнових прав власників і користувачів земельних ділянок у разі їх примусового вилучення: монографія. Львів: Галич-Прес, 2021. 344 с.
19. Безхазяйні рухомі речі будуть переходити у комунальну власність Тернополя. Офіційний сайт Тернопільської міської ради. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/news/10267.html>
20. Лист Верховного Суду України від 01.07.2013 року «Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ». URL: https://protocol.ua/ua/analiz_deyakh_pitan_zastosuvannya_sudami_zakonodavstva_pro_pravo_vlasnosti_pri_rozglyadi_tsivilnih_sprav
21. Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 24 травня 2021 року у справі № 671/22/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/97174867>
22. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.11.2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 91.